

Svet
Evropske unije

Bruselj, 23. maj 2023
(OR. en)

9616/23

RECH 190
EDUC 169
PI 77
DIGIT 96

IZID POSVETOVANJA

Pošiljatelj:	Generalni sekretariat Sveta
Datum:	23. maj 2023
Prejemnik:	delegacije
Št. predh. dok.:	8827/23
Zadeva:	Visokokakovostno, pregledno, odprto, zaupanja vredno in pravično akademsko objavljanje – sklepi Sveta (odobreni 23. maja 2023)

V prilogi vam pošiljamo sklepe Sveta o visokokakovostnem, preglednem, odprtem, zaupanja vrednem in pravičnem akademskem objavljanju, ki jih je Svet odobril na 3949. seji 23. maja 2023.

**SKLEPI SVETA O VISOKOKAKOVOSTNEM, PREGLEDNEM, ODPRTEM, ZAUPANJA
VREDNEM IN PRAVIČNEM AKADEMSKEM OBJAVLJANJU**

SVET EVROPSKE UNIJE –

OB OPOZARJANJU NA

- Sklepe z dne 1. decembra 2015 o raziskovalni integriteti¹, v katerih je priznано, kako pomembna je odprta znanost kot mehanizem za krepitev raziskovalne integritete, medtem ko slednja obenem prispeva k odprti znanosti;
- Sklepe z dne 27. maja 2016 o prehodu na sistem odprte znanosti², v katerih je navedeno, da se lahko z odprto znanostjo poveča kakovost in vpliv znanosti v korist družbe;
- Priporočilo z dne 5. aprila 2022 o vzpostavljanju povezav za učinkovito evropsko sodelovanje na področju visokošolskega izobraževanja³, v katerem je poudarjen pomen podpiranja poskusnega izvajanja in preizkušanja odprtokodnih rešitev za premagovanje skupnih izzivov, s čimer bi prispevali k interoperabilnosti, digitalni pripravljenosti, podatkovni suverenosti in odgovornosti sistemov visokošolskega izobraževanja;

¹ 14853/15.

² 9526/16.

³ UL C 160, 13.4.2022, str. 1–8.

- Sklepe z dne 10. junija 2022 o vrednotah in načelih mednarodnega sodelovanja na področju raziskav in inovacij⁴, v katerih se spodbuja odprta znanost, da bi si prizadevali za vzajemno konsolidacijo in razširjanje rezultatov raziskav prek okvirov in strategij, osredotočenih na odprt in takojšen dostop do znanstvenih objav, ter podpirajo pravice raziskovalcev, da objavljajo, delijo, razširjajo in javno sporočajo rezultate in podatke teh raziskav, tudi v okviru usposabljanja in poučevanja, ter da sodelujejo v reprezentativnih strokovnih ali akademskih organizacijah, ne da bi zato bili v slabšem položaju v sistemu, v katerem delajo, oziroma izpostavljeni cenzuri ali diskriminaciji;
- Sklepe z dne 10. junija 2022 o ocenjevanju raziskav in izvajanju odprte znanosti⁵, v katerih je poudarjeno, da je treba omogočiti, da bodo rezultati, objave in podatki javno financiranih raziskav neovirano dostopni in da jih bo mogoče ponovno uporabiti za raziskovalne namene, ter so izpostavljene koristi odprte znanosti in takojšnjega odprtega dostopa do raziskovalnih publikacij ter večjezičnosti za namene širšega obveščanja o rezultatih raziskav –

Prehod na odprt, pravičen in trajnosten sistem akademskega objavljanja

1. OPOZARJA, da je akademsko objavljanje v revijah trenutno glavno akademsko sredstvo za razširjanje rezultatov raziskav in novih znanstvenih dognanj; ZNOVA POU DARJA, kako pomembno je pospešiti prehod na odprto znanost, da bi izboljšali kakovost, učinkovitost in vpliv raziskav s spodbujanjem preglednosti, dostopnosti, raznolikosti, možnosti ponovne uporabe, ponovljivosti in verodostojnosti rezultatov raziskav, ter da je odprt dostop do akademskih publikacij, vključno z njihovo ponovno uporabo, eden od ključnih elementov sistema odprte znanosti in da je treba sprejeti ukrepe, s katerimi bi zagotovili, da bo akademsko objavljanje podpiralo te cilje;

⁴ 10125/22.

⁵ 10126/22.

2. UGOTAVLJA, da digitalni prehod, čeprav se sooča z določenimi izzivi, še naprej ustvarja priložnosti za nove metode učinkovitega in uspešnega akademskega objavljanja, kot so orodja za spletno objavlanje, zbirke in platforme za širok nabor rezultatov raziskav na vseh področjih, tako na nacionalni kot na evropski ravni, kljub temu pa velik del sedanjega sistema temelji na poslovnih in operativnih modelih, ki še niso v celoti izkoristili potenciala digitalizacije, zlasti v zvezi z vse večjim naborom vse pomembnejših rezultatov raziskav, kot so nabori podatkov, programska oprema in raziskovalni protokoli; ter IZPOSTAVLJA pomen naložb v e-infrastrukturo ter digitalna in inovativna orodja in zmogljivosti;
3. POUDARJA, da bi morale akademsko objavlanje podpirati temeljna načela akademske svobode, raziskovalne integritete in znanstvene odličnosti, pa tudi največjo možno dostopnost in možnost ponovne uporabe rezultatov raziskav, hkrati pa podpirati raziskovalne skupnosti in njihovo meddisciplinarno sodelovanje, ter IZPOSTAVLJA, da so znanstvene prakse za zagotavljanje ponovljivosti, preglednosti, souporabe, natančnosti in sodelovanja pomembno sredstvo za vzpostavitev sistema objavljanja, ki se bo odzival na izzive demokratičnih, sodobnih in digitaliziranih družb; POUDARJA, da bi moral biti takojšen in neomejen odprt dostop pravilo pri objavljanju raziskav, ki vključujejo javna sredstva, s preglednimi cenami, sorazmernimi storitvami objavljanja, in v okviru katerega stroškov ne krijejo posamezni avtorji ali bralci;

Podpiranje raznolikosti in zagotavljanje pravičnosti pri akademskem objavljanju

4. PRIZNAVA, da se prakse objavljanja med disciplinami razlikujejo, in POUDARJA, da bi bilo treba še naprej podpirati nekatere oblike publikacij, kot so monografije, knjige in besedila dolgega formata, zlasti v družboslovnih in humanističnih vedah, hkrati pa spodbujati objavlanje z odprtim dostopom ter omogočati soobstoj različnih oblik in objavlanje v različnih jezikih;

5. UGOTAVLJA, da sedanji sistem akademskega objavljanja upravljajo različne pridobitne in nepridobitne organizacije, ter z zaskrbljenostjo PRIZNAVA, da naraščajoči stroški plačilnih zidov za dostop do znanstvenih publikacij in akademsko objavljanje ustvarjajo neenakosti in postajajo nevzdržni za javne financerje raziskav in institucije, odgovorne za porabo javnih sredstev, zaradi česar se zmanjšujejo razpoložljiva sredstva za raziskave;
6. POUDARJA, kako pomembni so nepridobitni modeli akademskega objavljanja z odprtim dostopom, ki avtorjem ali bralcem ne zaračunavajo pristojbin in v okviru katerih lahko avtorji svoje delo objavljajo brez meril za upravičenost do financiranja oziroma institucionalno upravičenost; JE SEZNANJEN z raznolikimi modeli, ki ne temeljijo na pristojbinah za obdelavo člankov ali podobnih stroških na enoto, in POUDARJA, kako pomembno je podpirati razvoj takih modelov, ki jih vodijo javne raziskovalne organizacije;
7. POUDARJA, da se je nujno izogibati situacijam, v katerih so raziskovalci pri izbiri kanalov za objavo omejeni zaradi finančnih zmogljivosti in ne zaradi meril kakovosti, dostop do raziskovalnih publikacij pa je omejen s plačilnimi zidovi; POZDRAVLJA usklajevanje znotraj EU in s partnerji po svetu v podporo pravičnosti pri akademskem objavljanju, ob upoštevanju priporočila Unesca o odprti znanosti⁶;

Krepitev zaupanja ter zagotavljanje visoke kakovosti, preglednosti in integritete pri akademskem objavljanju

8. POUDARJA, da akademska svoboda zajema pravico do svobodnega določanja raziskovalnih vprašanj, izbire in razvoja teorij, zbiranja empiričnega gradiva, uporabe metod akademskega raziskovanja, preizpraševanja splošno sprejetih dejstev in predlaganja novih idej ter vključuje pravico do izmenjave, razširjanja in objave tozadevnih rezultatov, tudi prek usposabljanja in poučevanja, ter IZPOSTAVLJA, da vsakršno omejevanje teh praks ogroža akademsko svobodo in raziskovalno integriteto;

⁶ [Priporočilo Unesca o odprti znanosti – Digitalna knjižnica UNESCO.](#)

9. POUDARJA, da bi morali biti strogi medsebojni strokovni pregledi še naprej bistveni za akademsko objavljanje, pri čemer bi morali raziskovalci prevzeti odgovornost za medsebojne strokovne preglede in strokovno svetovati uredniškim odborom, s čimer bi zagotavljali znanstvene standarde, veljavnost in kakovost raziskav; POUDARJA, da bi morali medsebojni strokovni pregledi še naprej vzpostavljati in ohranjati raziskovalno integriteto in zaupanje v znanost, vključno z umikom neveljavnih publikacij; PRIZNAVA, da se sistem medsebojnih strokovnih pregledov trenutno sooča z različnimi izzivi, na primer z večjim številom vlog in preobremenjenostjo pregledovalcev; POUDARJA, da je treba spodbujati preglednost na podlagi praks odprtih medsebojnih strokovnih pregledov ter raziskovalcem izreči priznanje in jih nagrajevati za medsebojne strokovne preglede;
10. POUDARJA, da je ponovljivost ključna značilnost kakovosti raziskav, ki je tesno povezana s preglednostjo in integriteto raziskav, in da lahko neponovljivost negativno vpliva na znanstveni napredek in zaupanje v znanost;

Pot naprej

Okvirni pogoji

11. SPODBUJA države članice in Komisijo, naj okrepijo podporo razvoju usklajenih institucionalnih politik in strategij ter politik in strategij financiranja v zvezi z nepridobitnimi modeli akademskega objavljanja z odprtim dostopom in v več formatih v Evropi brez stroškov za avtorje ali bralce ter določijo in uresničujejo časovne ali akcijske načrte za znatno razširitev takšnih modelov objavljanja;

12. POZDRAVLJA dejstvo, da so številne države članice v svojo nacionalno zakonodajo o avtorskih pravicah uvedle pravice do sekundarne objave, kar omogoča odprt dostop do akademskih publikacij, ki vključujejo javna sredstva; SPODBUJA Komisijo, naj v okviru ukrepa ERP 2 v programu politike ERP za obdobje 2022–2024 preuči in predlaga ukrepe na ravni EU, s katerimi bi odpravili ovire za dostop do rezultatov javno financiranih raziskav, publikacij in podatkov za raziskovalne namene in njihovo ponovno uporabo, hkrati pa zagotovili avtorjevo dovoljenje; POZIVA države članice, naj posodobijo svoje nacionalne politike in smernice odprtega dostopa, da bodo akademske publikacije takoj odprto dostopne na podlagi odprtih licenc, ter naj za raziskovalne podatke upoštevajo načela FAIR (najdljivi, dostopni, interoperabilni in ponovno uporabljivi) ter „odprto, kolikor je mogoče, zaprto, kolikor je potrebno“, pri čemer naj upoštevajo priporočilo OECD o dostopu do podatkov javno financiranih raziskav⁷;
13. POUDARJA, da je treba spremeniti raziskovalno kulturo, da bo priznavala raznolike raziskovalne dejavnosti s krovnim ciljem, da se čim bolj povečata visoka kakovost in vpliv raziskav; v zvezi s tem POZDRAVLJA dejavnosti koalicije za izboljšanje ocenjevanja raziskav (*Coalition for Advancing Research Assessment*) (CoARA) ter SPODBUJA tesen dialog med deležniki, državami članicami, Komisijo in pridruženimi državami pri reformi ocenjevanja raziskav v sodelovanju s svetovnimi partnerji;
14. UGOTAVLJA, da pomanjkanje podatkov in zaupanja vrednih informacij o stanju akademskega objavljanja, vključno s stroški in bibliometričnimi podatki, ovira napredek pri razvoju, izvajanju in ocenjevanju politike odprtega dostopa ter slabi položaj držav članic in raziskovalnih organizacij pri pogajanjih s komercialnimi založniki; JE SEZNANJEN s trenutnim razvojem za spremljanje napredka v smeri odprte znanosti v okviru evropskega oblaka za odprto znanost, ki temelji na nacionalnem spremljanju ter skupnih kvalitativnih in kvantitativnih kazalnikov; SPODBUJA države članice in Komisijo, naj pospešijo ta razvoj in zmanjšajo razdrobljenost pobud za spremljanje z vključitvijo spremljanja odprte znanosti v okvir mehanizma za spremljanje ERP ter si prizadevajo zagotoviti, da bodo podatki o spremljanju skladni z načeli FAIR;

⁷ [Priporočilo Sveta OECD o dostopu do podatkov javno financiranih raziskav – OECD](#).

Zmožljivosti: infrastruktura in spretnosti

15. ŠE NAPREJ SPODBUJA države članice, naj podprejo poskusno izvajanje platforme Open Research Europe (ORE) v smeri skupne, nepridobitne in obsežne storitve v javno dobro za objavljane raziskav z odprtim dostopom ter naj spodbujajo in podpirajo druge tematske in nacionalne neprofitne platforme in modele za objavljane z odprtim dostopom, ki raziskovalcem zagotavljajo visokokakovostne storitve objavljanja in so, kadar je to mogoče in primerno, povezani na evropski ravni za izboljšanje zmožljivosti, uspešnosti, uporabnosti in stroškovne učinkovitosti;
16. SPODBUJA države članice in Komisijo, naj vlagajo v ter spodbujajo interoperabilne in nepridobitne infrastrukture za objavljane na podlagi odprtokodne programske opreme in odprtih standardov, da bi preprečile vezanost storitev in lastniških sistemov, ter naj te infrastrukture povežejo z evropskim oblakom za odprto znanost;
17. SPODBUJA države članice in Komisijo, naj razvijejo dejavnosti vzajemnega učenja o medsebojnem strokovnem pregledu, ki bo zajemalo načela in prakse, načine za spodbujanje preglednosti ter načine za priznavanje in nagrajevanje dejavnosti medsebojnega strokovnega pregleda pri ocenjevanju raziskovalcev;
18. SPODBUJA države članice in Komisijo, naj sprejmejo ukrepe za spodbujanje krepitve institucionalnih zmožljivosti in povečanje znanja raziskovalcev o pravicah intelektualne lastnine in njihovi vrednosti, vključno s posledicami prenosov avtorskih pravic z avtorjev na založnike in pomenom strateškega upravljanja intelektualne lastnine raziskovalcev pri omogočanju takojšnjega in neomejenega odprtega dostopa do znanstvenih publikacij;
19. POZIVA države članice in Komisijo, naj svoje politike in priporočila za odprt dostop in odprto znanost uskladijo s paktom za raziskave in inovacije v Evropi⁸ ter evropskim kodeksom ravnanja za raziskovalno integriteto Evropske zveze akademij za znanost in humanistiko⁹, ter POUDARJA, da je pri tem bistveno razviti usposabljanje in gradivo, ki bo raziskovalcem v podporo pri njihovih prizadevanjih za uporabo načel odprte znanosti, ob hkratnem zagotavljanju spoštovanja visokih standardov raziskovalne integritete;

⁸ UL L 431, 2.12.2021, str. 1–9.

⁹ [ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf](#).

20. POZIVA države članice, naj v sodelovanju s Komisijo sistematično obravnavajo vprašanje plenilskega založništva ter spodbujajo in podpirajo usposabljanje o odgovornih, odprtih in etičnih praksah objavljanja za študente in raziskovalce na vseh stopnjah poklicne poti ter jim tako zagotovijo spretnosti in kompetence, ki jih potrebujejo, ter da zagotovijo ustrezno usposabljanje in ozaveščanje o plenilskih, vprašljivih, zavajajočih in neakovostnih praksah objavljanja ter njihovem negativnem vplivu na zanesljivost raziskav.
-